

THE ROLE OF THE GEOMETRY COURSE IN THE ACADEMIC LYCEUM IN THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL SKILLS

Kundizkhan Kuralbayqizi Tolibayeva

Teacher of Mathematics Teaching Methodology and Geometry Department
Chirchik State Pedagogical University

Abstract

Improvement of problem-solving skills is of great importance in expanding and developing creative thinking skills in youth. This article is devoted to the problems and opportunities of developing individual creative thinking in students by solving geometric problems in various unique ways.

Keywords: creative activity, skill, communicative, literacy, concept.

AKADEMIK LITSEY GEOMETRIYA KURSINING INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI

Tolibayeva Qundizxon Quralbay qizi

Matematika o'qitish metodikasi va geometriya kafedrası o'qituvchisi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya:

Yoshlarda ijodiy fikrlashni shakllantirish va rivojlantirishda masalalar yechish bilim va malaka, ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola geometrik masalalarning bir necha hil usullarda yechish yordamida o'quvchilardagi mustaqil ijodiy tafakkurini rivojlantirish muammolari va imkoniyatlariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: ijodiy faoliyat, ko'nikma, kommunikativ, savodxonlik, kontseptsiya.

Аннотация:

Совершенствование навыков решения проблем имеет большое значение для расширения и развития навыков творческого мышления у молодежи. Эта статья посвящена проблемам и возможностям развития индивидуального творческого мышления у учащихся путем решения геометрических задач различными уникальными способами.

Ключевые слова: творческая деятельность, умение, коммуникативность, грамотность, понятие.

Akademik litsey o'quvchilarining matematik ta'limi sifatini xalqaro monitoring tadqiqotlari natijalari o'quvchilarining matematik bilimlari va ko'nikmalarining yaxshi darajasini ko'rsatadi, bu an'anaviy o'qitish usullarining xizmatlari hisoblanadi. Shu bilan birga, o'quvchilarning akademik litseyda olingan matematik bilim va ko'nikmalarini hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini baholashga qaratilgan tadqiqotlar akademik litsey o'quvchilarining (PISA) past natijalarini ko'rsatdi. PISA tadqiqot yo'nalishlarining mazmunini tahlil qilish: matematik savodxonlik, matematik matnlarni o'qish savodxonligi, matematik vositalar yordamida masalani yechish sohasidagi vakolatlar, ular bir nechta ko'nikmalar guruhlar bilan tavsiflanganligini ko'rsatdi. Ushbu ko'nikmalar quyidagilar bilan bog'liq:

- 1) o'quv ma'lumotlarini qayta ishlash bilan;
- 2) mulohazalarni bajarish, ularni asoslash bilan;
- 3) kommunikativ o'zaro ta'sir jarayonida masalani yechish bilan.

Geometriyani o'rganish maqsadlariga erishish uchun: o'quvchilarning mantiqiy tafakkuri va nutqini rivojlantirish, geometrik shakllarning xususiyatlarini tizimli o'rganishda ularning fazoviy tasavvurlarini shakllantirish, matematikaning insoniyat sivilizatsiyasi, madaniyati va boshqalar rivojlanishidagi ahamiyati va ro'li to'g'risida g'oyalarni shakllantirish. O'quvchi xalqaro tadqiqotlar doirasida tekshirilishi kerak bo'lgan ko'nikmalarga muhtoj. Zamonaviy akademik litsey matematik ta'limining ustuvor yo'nalishlari ushbu ko'nikmalarni o'quvchilarning o'quv va kognitiv faoliyatini ongli ravishda o'zini-o'zi boshqarish qobiliyatini shakllantirish jarayoniga ushbu jarayonni boshqarish vositasi sifatida keyinchalik foydalanish uchun kiritishni talab qiladi. O'quvchilarda ushbu ko'nikmalarni shakllantirishning past darajasi, xususan, geometriyani o'qitish jarayonini tashkil etishdagi kamchiliklardan dalolat beradi.

Shunday qilib, geometriya bo'yicha bunday ta'limni tashkil etish muammosi paydo bo'ladi, unda o'quvchi tomonidan o'quv ma'lumotlarini olish, ushbu ko'nikmalar va kommunikativ tajribani to'plash uning intellektual va ijtimoiy shakllanishiga olib keladi. Ushbu muammoni hal qilish uchun aqliy tarbiya jarayonini rivojlanayotgan ta'lim nazariyalari nuqtai nazaridan an'anaviy ravishda ko'rib chiqish yetarli emas, akademik litsey tizimini, xususan, matematik ta'limni modernizatsiya qilish zarurligini hisobga olgan holda shaxsni intellektual tarbiyalash tushunchalari zarur.

Geometriyani o'qitish nazariyasi va metodikasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar natijalari, ularda geometriyani o'qitishda o'quvchilarning intellektual tarbiyasi muammosining aksini aniqlash maqsadida, ushbu jarayonga nisbatan ushbu muammo maxsus o'rganilmaganligini ko'rsatdi. Biroq, ushbu yo'nalishda yaxlit tadqiqotlar yo'qligiga qaramay, matematikani kompleks o'qitish nazariyasi va metodikasi muammolari bo'yicha ishlar geometriyani o'qitishda o'quvchilarning intellektual tarbiyasi kontseptsiyasini ishlab chiqish uchun nazariy shartlardan birini yaratadi. Bundan tashqari, zamonaviy akademik litsey matematik ta'limining ustuvor yo'nalishlariga e'tibor qaratish, matematikani an'anaviy o'qitish yutuqlarini saqlab qolish, geometriyani o'qitish jarayonini tashkil etish, o'z o'quv va kognitiv faoliyatini tartibga solishga qodir bo'lgan matematik savodli shaxsni shakllantirishga yordam beradi, o'z-o'zini tarbiyalashga intiladi.

Shunday qilib, geometriyani o'qitishda o'quvchilarning aqliy tarbiyasi bilan bog'liq falsafiy, pedagogik, psixologik, uslubiy adabiyotlar, dissertatsiya tadqiqotlarini tahlil qilish natijalarini umumlashtirish, akademik litsey matematik ta'limini modernizatsiya qilish bo'yicha nazariy tadqiqotlar, geometriyani o'qitishda umumta'lim akademik litseyi o'quvchilarini aqliy tarbiyalash amaliyotining hozirgi holati, bir qator qarama-qarshiliklarni ta'kidlash imkonini beradi.

-Zamonaviy jamiyatning matematik jihatdan savodli, o'zini takomillashtirishga intiladigan, zamonaviy jamiyatda to'liq ishlashi uchun zarur bo'lgan, akademik litsey geometriyasining o'quv ma'lumotlarini o'zlashtirish jarayonida shakllanadigan o'quv va kognitiv faoliyatni o'z-o'zini tartibga solish qobiliyatiga ega bo'lgan shaxsga bo'lgan ehtiyojining mavjudligi va o'quvchilarda tegishli ko'nikmalarni shakllantirishning past darajasi o'rtasida;

-Geometriyani o'qitishda o'quvchilarni intellektual tarbiyalashda ulardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganishga imkon beradigan ishlab chiqilgan psixologik nazariyalarning mavjudligi va ushbu jarayonni amalga oshirishga imkon beradigan geometriyani o'qitishda o'quvchilarni intellektual tarbiyalashning yaxlit nazariy kontsepsiyasining yo'qligi o'rtasida;

-Matematikani o'qitish nazariyasi va metodologiyasida shaxsning intellektual shakllanishining alohida jihatlari bilan bog'liq tadqiqotlar mavjudligi, ularda olingan muhim natijalar va geometriyani o'qitishda o'quvchilarning intellektual tarbiyasi kontsepsiyasining mazmunini ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan ushbu natijalarni umumlashtirmaslik o'rtasida;

Geometriyani o'qitishda o'quvchilarni intellektual tarbiyalashning nazariy kontsepsiyasining yo'qligi va matematika o'qituvchilarida sharoitlar yaratishga imkon beradigan yaxlit bilimlarga ehtiyoj borligi o'rtasida: o'quvchining intellektual imkoniyatlarini ochish, uning intellektual va subyektiv o'sishi, matematik jihatdan barkamol shaxsni tarbiyalash, geometriyani o'rgatish.

Yuqoridagi qarama-qarshiliklar bilan bog'liq: zamonaviy axborot jamiyati talablariga javob beradigan, modernizatsiya tendentsiyalari va matematik ta'lim an'analarini hisobga olgan holda, umumta'lim akademik litseyi o'quvchilarini intellektual tarbiyalashga qaratilgan geometriyani o'qitish jarayoni qanday bo'lishi kerak.

Geometriyani o'qitishning har bir bosqichida o'quvchilarning intellektual ta'limini amalga oshirish jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini ko'rib chiqish lozim. Olimlar ikki yo'nalishda davom etadi:

1) intellektning funksional (miqdoriy) rivojlanishi-uning mazmunini yangi aqliy harakatlar, yangi tushunchalar bilan boyitish;

2) intellektidagi sifat o'zgarishlarini tavsiflovchi yoshga bog'liq rivojlanish, uni qayta qurish.

Geometriyani o'rganishning propedevtik bosqichida o'quvchining aql-idrokidagi yoshga bog'liq o'zgarishlar ustunlik qiladi, ular quyidagilar bilan tavsiflanadi vizual-samarali (haqiqiy obyektlar bilan harakatlar) va vizual-majoziy (tasvirlar bilan ishlash) shakllarning o'zaro ta'siri. J. Piagetning so'zlariga ko'ra, bu vaqtda bolaning aqliy harakatlari qaytarilish xususiyatiga ega bo'ladi va uning yordamida aqliy operatsiyalar amalga oshiriladigan tuzilmalar shakllanadi. O'quvchi obyektlarni tartibga solishi mumkin, lekin faqat uning oldida turgan yoki o'tgan tajribasida bo'lgan narsalar bilan ishlashga qodir. Asta-sekin tuzilmalar sintezi sodir bo'ladi: ketma-ket ikkita harakat bittaga birlashtiriladi; sxema harakatlar teskari bo'ladi. Geometriyani

o'qitishning propedevtik bosqichida o'quvchilarning intellektual qobiliyatlari endigina aniq namoyon bo'la boshladi, birinchi aqliy texnikaning bo'linmagan tizimi mazmunli va intuitiv darajada qo'llanilmoqda. Bu texnikaga tegishli: ushbu obyektlarni tavsiflovchi tushunchalar va mulohazalarni aniqlash, taqqoslash va boshqalar. Biroq ushbu bosqichda o'quvchilarni intellektual tarbiyalashning muayyan vazifalari o'qituvchi tomonidan belgilanadi va hal qilinishi kerak. Rasmiy operatsiyalarni qurish sharti aqlni to'liq qayta qurishdir: reflektiv fikrlashning kelib chiqishi, bu maktab geometriyasi kursini rivojlantirishning asosiy bosqichining boshlanishini belgilaydi, uni shartli ravishda uchta kichik bosqichga bo'lish maqsadga muvofiqdir, bu ma'lum bir yoshdagi o'quvchilarning intellektual sohasining yosh xususiyatlari va natijada ularning intellektual qobiliyatlari holati bilan tavsiflanadi.

Geometriya fanining yoshlarning fikrlash faoliyatini ivoshlantirishdagi birinchi ahamiyati shundaki, bu fan o'quvchilarni muhokama qilish, tasavvur qilish va muammolarni hal qilishga qaratilgan. Bu esa ularning fikrini rivojlantiradi va ularning o'zlarini mustahkamlashiga yordam beradi.

REFERENCES:

1. Tolibayeva, Q. Q. (2023). Ta'lim jarayonida smart texnologiyalaridan foydalanish. *Academic research in educational sciences*, 4(CSPU Conference 1), 661-663.
2. Qizi, T. Q. Q., & Qizi, O. S. R. (2022). Multimedia vositalaridan geometriya fanining "stereometriya" bolimini oqitishda foydalanish texnologiyasi. *Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali*, (1), 48-53.
3. Ergashov, N. I. (2023). Mustaqil ta'limni tashkil etishda ba'zi amaliy dasturlarning ahamiyati. *NamDU ilmiy axborotlari*, 1(7), 25-30.
4. Kodirova, F. U., & Sayfullaeva, I. Q. (2022). Methodical cluster as an effective factor of art technology in the development of inclusive education.
5. Sayfullayeva, I. Q. (2021). Bo'lajak logopedlarda arterapiyani qo'llashning nazariy asoslari. *Academic research in educational sciences*, 2(3), 647-651.
6. Mirzayeva, G. (2023). The early stages of learning L1 and L2 according to Vygotskiy's critical period hypothesis. *International Journal of English*, 7(8), 284-286.
7. Mirzayeva, G. (2023). Teaching English through social networking sources. *Prospects of using modern information technology resources in the educational system*, 1(1), 353-354.
8. Mirzayeva, G. (2023). Task-based language teaching in primary classes. *ESL Journal*, 2(7), 290-292.
9. Ibadullayev, Q. M. (2022). Features of the organization and conduct international assessment programs. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 1(6), 2-10.
10. Ibadullayev, Q. M. (2022). The content and importance of establishing educational quality control. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 1(6), 12-19.
11. Abdullayev, O. (2023). O'smirlarda dezadaptatsiya holatlar. *Innovative development in the Global SCI*, 2(2), 1-8.
12. Abdullayev, O. A. O. G. L. (2021). Oila psixologiyasida erta ajrimlarning oldini olish yo'llari. *Academic research in educational sciences*, 2(12), 1517-1520.

13. Tashanova, F. Z. (2023). Pedagogik ta'lim klasteri asosida bo'lajak o'qituvchilar kasbiy ko'nikmasini amaliy shakllantirish tamoyillari. *Scientifi Academy Journal*, 1(5), 382-386.
14. Burieva, K., & Kamilova, Z. (2023). Jahon oziq-ovqat bozori va dunyoning turli mamlakatlarida rivojlanish tendentsiyalari va xususiyatlari. *Interpretation and researches*, 1(1).
15. Buriyeva, K. (2023). O'smirlarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning asosiy xususiyatlari. *Академические исследования в современной науке*, 2(1), 110-112.
16. Buriyeva, K., & Kamilova, Z. (2022). Ta'limda mustaqil fikrlashining o'rni. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 1(5), 300-303.
17. Burieva, K. E., & Kamilova, Z. A. (2022). The psychology of adolescence. *Scientific progress*, 3(4), 923-929.
18. Khonsaidova, M. (2023). Modern teaching tools as a means of student development. *Academic research in educational sciences*, 4(CSPU Conference 1), 593-596.
19. Makhamadalievna, K. M. (2021). Integrated skills: basic analyses of writing skill. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 2(1), 13-16.
20. Quvondiqov, S. S., Xujomov, B. X., Tursoatov, A., Sangirov, N. (2023). The use of interactive teaching methods in sports Uzbekistan. *International Sports Journal*, 7(37), 321-326.
21. Eshmuminovich, T. A. (2023). General characteristics of the organization of continuous pedagogical experimental work. *Vphilosophy*, 20.
22. Abdullayev, O. A. O. G. L. (2022). O 'smirlarda dezadaptatsiya holatlarining yuzaga kelish sabablari hamda uning profilaktikasi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(2), 503-508.
23. Эргашов, Н. И. (2023). Цифровизация как современный этап развития цивилизованного общества. *Journal of Innovation Creativity and Art*, 4(4), 75-80.

